

לחיות כמו ג'אזמן

אני לא יודעת איזה סיפורים אתם אוהבים? אהבה, מתח?
מלחמה?
אני אוהבת אגדות. לקרוא בספרים, לראות בסרטים, אבל הכי-הכי
אני אוהבת שמספרים לי אגדות מציאותיות.

כלומר - להקשיב לסיפור חייהם של החברים הוותיקים. לשמוע
איך עלו לארץ, איך עברו את כל הטבל והתלאות הכרוכות בבניין
הקיבוץ והארץ. איך למרות הכל - לא נטשו? אני מנסה לראות את
ההבדלים ביניהם ובינינו, בני הדור השני "ילדי השמנת של
תנובה", האם גם אנחנו היינו מצליחים לבצע כמוהם את כל המשימות
החלוציות והציוניות בתנאים הקשים שהיו אז?

כשאני שוקעת כולי בסיפור - אני תופסת את עצמי ואומרת:
זה לא חלום! זו לא אגדה! זה סיפור חיים של אדם שחי עמנו גם
היום.

בקיצור, כשפנה אלי לפני 8 שנים, הארכיונאי שלנו - יהודה
בן דוד ז"ל, והציע לי להפגש עם חברים ותיקים ולראיין אותם
עבור הארכיון, הסכמתי מיד (למרות שאז עדיין לא חלמתי שאעבוד
בארכיון).

8 שנים היה מונח לו סיפורה של חייקה קינן בארכיון, ואני
חשבת ונזכרתי בו מדי פעם...
עד שהשבו, ברשותה של חייקה ולאחר עידכון השנים האחרונות
שעברו מאז, החלטנו להוציאו לאור.

* * *

ספרי לי על ילדותך בפולין, על דרכך לחלוציות ולארץ ישראל.

חייקה - נולדתי בעיירה קטנה במזרח
פולין, דמידובקה שמה. ההורים היו
אדוקים ושמרו מאד על המסורת
היהודית. למרות שהייתי קטנה מאד
אני זוכרת שאתבתי מאד את קולו של
השמש שהיה עובר בלילות, דופק על
הדלת ומעיר את אבא: "קומו, קומו,
לעבודת הקודש". ואבא היה קם באמצע
הלילה והולך ללמוד בבית-הכנסת
לשעור השבועי עם הרב. אמא, נוסף
על הטיפול בבית ובילדים, ראתה את
עיקר חייה בטיפול ועזרה לזולת.
היא היתה מטפלת בחולים. ולמרות
שהדלות והעוני היו גדולים - היא
היתה מחלקת מן המעט שהיה לנו, גם
לחולים. ואז... פרצה מלחמת

העולם הראשונה. הבית שלנו שהיה לנו,
נשרף ואנו נדדנו למקום אחר. כאשר
חזרנו אחרי המלחמה מצאנו רק אדמה
חרוכה. אבא אסף קרש ועוד קרש וכך
הצליח לבנות לנו בית קטן. המשפחה
גדלה, הילדים רצו ללמוד ואבא הצליח
בקושי לפרנס את המשפחה. כמה זמן
לאחר סיום המלחמה הקימו בי"ס
פולני ואני הלכתי ללמוד. אבא לא
הסתפק ושכר גם מורים כדי ללמד
אותנו יידיש. לאחר כמה שנים נוספות
כשהוקם בי"ס עברי הלכתי ללמוד
עברית. הילדים גדלו והבנים התחילו
לעזור לאבא בפרנסת המשפחה. אמא שלי
לא הסכימה שאלך ללמוד מקצוע כמו
תופרת, היא חששה: "אני לא רוצה
שיהיה לך גב כפוף"...

המשך - לחיות כמו גלגמש

בגיל 16 לאחר גמר הלימודים התחלתי לחשוב על עליה לארץ ישראל.

היית בתנועת נוער? הלכת ל"הכשרה"?

חייקה - מצד אחד הייתי מאושרת ואהבתי את בית הורי, אחי ואחיותי. ומצד שני - כל מה שלמדתי במשך השנים, את אחד-העם וביאליק ו"אל הציפור" הפכו אצלי למין שלהבת של רצון עז לעלות לארץ ישראל. הבנתי שפולניה היא לא ארצנו. לנו יש רק ארץ אחת ועם ישראל מוכרח להיות בארץ ישראל. בעיירה שלנו היה נוער יהודי נפלא שלמד ודיבר עברית וכשנוסדה תנועת "החלוץ הצעיר" נרשמתי והצטרפתי אליה.

לאחר זמן קצר נסעתי ל"הכשרה" כדי ללמוד לעבוד כמו שחוף יהיה לעבוד בארץ ישראל. בהכשרת "רג'יבילוב" סודרתי לעבודה עם הבחורים לחטוב עצים. זו הייתה עבודה קשה והחורף קר מאד, ולי אין אפילו בגדים מתאימים לעבודה בחוף בכפור הנורא הזה. אבל קיבלתי והסכמתי לכל עבודה מפני שידעתי שבקרוב אעלה ארצה. זה נתן לי את הכח להתגבר על כל קושי.

פעם עבדתי אצל יהודי עשיר מאד שהיה קשוח מאד, שלא רצו לעבוד אצלו. אני השתדלתי בכל כוחי והוא עמד בצד והסתכל... בסוף העבודה הוא ניגש, טפח על גבי ואמר: "אם כאלה יעלו לישראל - אז ישראל תהיה ישראל!" מלים אלו ליוו אותי ועודדו אותי זמן רב.

למרות הקשיים והעוני ב"הכשרה" זו הייתה התקופה הכי מאושרת בחיי. לאחר 4 וחצי חודשים רצו לאשר את עלייתי ארצה, אבל לא היה לי כסף, הייתי צריכה לחכות עד שאבי יצליח לחסוך את סכום הכסף הדרוש לעלייתי. לבסוף, לאחר שנה וחצי התגשם החלום.

אך לפני זה אספר לך על אחד מהתחביבים שלי. בעיירה הזו של ה"הכשרה" היה בימאי תאטרון מפורסם, הוא הציע לנו, שאם יש בינינו חבר'ה שחקנים, אפשר להקים להקה, להציג הצגות ולהרוויח כסף שייקל על קיומנו בהכשרה. ואכן הוקמה להקה, והחלט להציג את המחזה "מוטק'ה גנב" (של אשמן, כמדומני), הבימאי חיפש שחקניות כדי לגלם את דמות אמו של הילד הגנב. אני אמנם אהבתי להציג (בביה"ס בעיירה שלי), אבל פה? ביקשו פה זה משהו אחר! פחדתי נורא. ביקשו להתנדב ואני לא מתנדבת. עד שאחד החברים אמר: "אולי ניקח את חייקה?" מצביע עלי ואני לא רוצה ללכת! שני בחורים לקחו אותי בידיים וברגליים והביאוני לפני הבימאי. לאחר שבחן אותי, אמר: "זה בדיוק מה שאני צריך".

היתה הצגה גדולה ומוצלחת מאד. כעבור יומיים הלכתי עם עוד שתי בחורות לנקות את האולם ובעלת האולם הסתכלה עלי ואמרה: "זו את שגרמת לי לבכות? כל הלילה בכיתי בגללך. אני מיד אלך ואומר להם ב"קייבוב" שלך, שזו ממש בושה וחרפה שהם שולחים ילדה כשרונית כמוך לנקות את האולם ולשטוף רצפות!"

דרך אגב, לפני זמן לא רב, ראיתי את "מוטק'ה הגנב", יאיר - בני, רצה לגרום לי נחת ולקח אותי להצגה. נו, זה משהו אחר לגמרי. הם הפכו את הטרגדיה הזו למחזמר משעשע, זה לא זה...! מה שחשוב באמת, סוף סוף אני נוסעת הביתה כדי להתכונן לנסיעה לארץ ישראל, צריך להוציא דרכון ולקנות אי אלו דברים.

נסעתי לדובנו (עיר המחוז) שהיתי כמה ימים, הוצאתי דרכון, קניתי מעיל ושמיכה ועוד... ועלייתי על "עגלת החורף" עם העגלון מהעיירה שלי. הוא חזר לעיירה לאחר שהעמיס חביות עם דג מלוח ושקי סוכר ומלח שהיו מיועדות לחנויות.

המשך בעמוד הבא

המשך - לחיות כמו גלגמש

כשחזרתי התפלאו החבר'ה: מה העניין? הרי נשאר לך עוד מעט מאד זמן כדי להתכונן לעלות לארץ ישראל?

סיפרתי את הקורות אותי, נשארתי כחודש, עבדתי, הייתי עם החבר'ה הטובים וכל העניין נשכח. שוב חזרתי לבית הורי, שם עשו מין מסיבה ומכל קצוות העיירה באו לברך אותי. כולם בכו ועוד לפני שנפרדתי כבר התחלתי להתגעגע לאמא, אבא, אחי ואחיותי. זה גם היום המאושר בחיי - אני נוסעת לארץ ישראל. אחי ליווני בעגלה עד לרכבת המובילה לוורשה. משם נסעתי דרך וינה וטרייסט באניה "פלסטינה" לארץ ישראל. אנו, החלוצים, במחלקה ה-3 ובן-גוריון במחלקה הראשונה...

כשהגעתי לארץ, איך הגעת לגשר?
מי כיוון אותך?

חייקה - בבית עולים ב"בת-גלים" (חיפה) הציעו לי את גשר, לאחר שנסעתי לבקר את אחותי הגדולה בלומה (שהגיעה לארץ לפני). היא הזהירה אותי: "תדעי לך חיה'לה, שבגשר החום הכי גדול בארץ, אבל גם שמעתי שם נמצאים האנשים הכי טובים בארץ!"... הגעתי לגשר בחודש יולי. החום - כמו בכבשן, אפילו בבית-המרחץ בעיירה שלנו; כשהייתי מלווה את סבתא שלי אליו, לא היה כל-כך חם כמו ביום בואי לגשר. אבל ראיתי אנשים עליזים, וילדים חמודים. ראיתי תינוקות שמנמנות עומדת בלול תינוקות (זו הייתה נסע גרינבוים), וחשבתי שאפילו בחו"ל אין תינוקות כאלה. ואם הם מצליחים לגדול בחום הזה, אז אין לי מה לפחד, גם אני אוכל לחיות פה.

המשך בעמוד הבא

אני יושבת לי בעגלה מאושרת: יש לי דרכון ביד, ופתאום... עגלת החורף מתהפכת עלי, והעגלון... מתחת לסוסים! התחלתי לצעוק ולפני שאיבדתי את ההכרה, הספקתי לחשוב בצער: "הרי יש לי כבר דרכון ביד, אני כמעט בישראל... למה? למה נגזר עלי למות על אדמת נכר? אילו לפחות הייתי מתה בארץ ישראל!" ואיבדתי את ההכרה... פתאום... אינני יודעת איך, ומה קרה, כאילו שבאו מלאכים לעזרתי... התחלתי להרגיש שאני נושמת וכמעט בחוץ. הצלחתי לחלץ מתחת לעגלה ושמעתי את העגלון אשר שכב עדיין, צועק: "גוועלד, הצילו! חיה'לה את עוד חיה?"

לאחר שעניתי לו שאני חיה, ביקש שאלך לכפר הקרוב ביותר (חצי קילומטר בערך, באמצע הלילה בכפור נורא) ואבקש כמה איכרים שיבואו לעזור ויצילו אותנו ובמיוחד אותו שרגליו נשברו, הסוסים שוכבים והעגלה הפוכה עם כל המשא אשר היה עליה בתוך השלג העמוק. אני הייתי צעירה מאד - כמעט ילדה ויודעת שללכת לכפר של גויים זה מסוכן וגם מפחיד כי יש להם הרבה כלבים פראיים שמסוגלים לטרוף אדם... אבל העגלון אמר לי ללכת - אז הלכתי. למזלי הטוב, נזכרתי בדודים שלי שעסקו במסחר בבקר ובפרות עם איכרי הכפר הזה.

דפקתי על אחת הדלתות, אמרתי שאני קרובה של זה וזה וביקשתי שיצילו את העגלון הפצוע. האיכרים, בלי אומר ודברים התלבשו, לקחו מוטות עץ והלכו אחרי. הקימו את עגלת החורף, העמיסו את כל החביות והשקים, הושיבו את העגלון ו... חזרנו הביתה.

אבל, דווקא כשהגעתי הביתה, נכנסתי לדיכאון נורא ממה שקרה לי. שכבתי במטה עד שסבתא שלי שהיתה אשה מאד חכמה ובעלת שכל-ישר וחוכמת חיים, אמרה להורי: "תשלחו אותה חזרה לחבר'ה שלה ב"הכשרה"! כמובן שעשו בדיוק מה שסבתא אמרה.

המשד - לחיות כמו גלגמש

איך התרשמת מגשר? במה עבדת?

חייקה - ראיתי פרות ותרנגולות וחשבתי שאנחנו עשירים מאד במיוחד לעומת "קיבוצי ההכשרה" העניים והעלובים בחו"ל. חוץ מזה לא הייתי לבד כי הגעתי עם נעמי כץ ז"ל ובוניה תיבדל לחיים ארוכים. סודרתי לעבודה ב"נהריים", עם העבודה הסתדרתי, אבל לא עם היתושים שממש ניטפלו לעולים החדשים ולא נתנו מנוח, החום הכבד, והאוכל הנורא... לא הייתי רגילה לארוחת בוקר כזו. קיבלנו מלפפון בגודל קישוא גדול וכמה פרוסות לחם שהיה מתייבש לגמרי עד שהגיע זמן האוכל. הייתי מתיישבת לי ע"י הירדן, כמו הילדים, זורקת את המלפפון הענק שלא עורר תיאבון, ואת הלחם הייתי מפוררת וזורקת לדגים. כל בוקר הייתי נהנית מחדש למראה הדגים המתקבצים ומצטופפים כדי לזכות בפירורים... גם ארוחת הצהריים עם הפודינג החם והסמיק שהיה קשה לבלוע אותו בחום הידוע, היה קשה ואני מאד ירדתי במשקל ורזיתי מאד... אבל אהבתי את המקום והסתגלתי לעבודה, במהירות.

אחר כך הגיעו ימי המאורעות של שנת 1936, נתנו לי רובה ביד, ואני פחדתי מהרובה ביד יותר מאשר מן הערבים. שמחתי כשנגמר ליל השמירה. ובליל ההתקפה המפורסמת על גשר, הלזורים שורקים ומזמזמים ואני זוחלת יחד עם חוה ראובני ז"ל למצוא מחסה, ואני אומרת לה: "חוה'לה, חוה'לה, נפל כדור על הראש שלי!"... חוה מסתכלת, והלילה בהיר באור הירח ואומרת: "... זה לא כדור, זו צפרדע!!" אחר כך התחתנתי עם ישראל ז"ל ונולד לנו הבן הבכור - יוסי ועברנו לדלהמיה-אשדות. אחר כך מאד רציתי לעבוד בענף חקלאי ונכנסתי לעבוד ברפת. מאד אהבתי את העבודה ברפת והתמזיתי שם כ-14 שנה. ונולד גם הבן יאיר ואחר כך טובה'לה...

ומה עשית במלחמת השחרור?

חייקה - מאד רציתי להיות עם הילדים. טובה היתה תינוקת בת חצי שנה, אבל מצד שני רציתי להשאר עם המגינים. עם הבחורים האוחזים בנשק, רציתי להגן על אשדות, זכרתי את כל הסיפורים על הרוסים שהגנו על סטלינגרד במלחמת העולם השנייה... לבסוף לא הספקתי להפריד מילדי, בלי חיבוק ליוסי ויאיר, בלי נשיקה לטובה'לה... האוטו נסע, ברח לו מההפגזה... אחר כך פינו גם את הפרות ליגור ונאלצתי לנסוע איתן, כי אמרו לי שמוכרחים לנוסע הרפתנים שמכירים את הפרות, כדי שאפשר יהיה לחלוב אותן שם, היה קשה מאד...

ופעם בלילה הביאו לי השומרים של יגור את יאיר. הוא התעורר לאחר שקמתי לחליבת לילה, ויצא "לטייל" בפיג'מה, כששאלו אותו השומרים "לאן אתה חולץ ילד? הוא ענה: "לאשדות יעקב!" הם כבר הבינו, והביאו אותו אלי לרפת... ומה אעשה? והפרות פראיות ואי אפשר שהילד (בן 3 וחצי) יסתובב ביניהן... בבוקר לאחר גמר החליבה החזרתי אותו לחיפה, מבקרת את טובה'לה שלא רצתה להפריד ממני, היתה משתטחת על הכביש וצורחת... והצעקות היו מהדהדות באוזני עד... יגור.

יום אחד קראו לי מהרפת של יגור לחיפה וזאב קרפ ז"ל אמר לי: "חייקה, את מוכרחה לעבוד במטבח, לבשל לתינוקות, לילדים ולמטפלות!"

לא הסכמתי, פחדתי שלא אוכל לבשל כמו שצריך, כי התנאים היו בלתי אנושיים ולא היגייניים, פחדתי שאזיק עוד יותר לילדים שהם מאד רגישים. לא רציתי לעזוב את הפרות... החלטתי לעשות "שביתה", כל הלילה התלבטתי... אבל בבוקר קמתי ונכנסתי לבשל (זה היה במושבה הגרמנית בחיפה) התנאים באמת היו איומים. באמת היינו פליטים... וישראל באשדות הרחוקה, במלחמה...

סוף - לחיות כמו גלגמש

וכשחזרתם לאשדות, המשכת ברפת?

חייקה - התחיל הפילוג ונכנסנו לצרה נוספת, גם את הרפת פילגו, וזה כבר לא היה אותו דבר. אני המשכתי בבישול עד 1982 בערך. עברנו תקופות קשות של "צנע" ומלחמות פנימיות עם אקונומים ומלחמוץ מבחוץ והפגזות כמו בתקופת ההתשה. פעם לא היה השפע שיש היום, אכלנו חצילים כמנה עיקרית. וכולם ידעו ש"אין", ובכל זאת לא התלוננו. זה היה פשוט ומובן בצורה טבעית לי ולכל החברים והחברות, שצריך להצטמצם, ולעבוד קשה, לבנות את המשק ולהגן עליו...

היום אני עובדת ב"לוג" ואני מרוצה מאד. זו עבודה שמתאימה בדיוק לגילנו. האחראים מתנהגים אלינו יפה, מעודדים אותנו, זה נותן סיפוק כשיודעים ומזכירים לנו את החשיבות שבעבודתנו ושהמפעל מרוויח.

ועכשיו, אחרי שישראל נפטרה?

חייקה - אני לא רוצה לחשוב ולדבר על המוות. ישראל נפטרה וזה מאד עצוב. אבל הילדים שלי עוזרים לי מאד לעבור את הטרגדיה הזו, וטוב שיש את "לוג" והעבודה הטובה. מדי פעם קוראים לי לעזור במטבח, ובפסח לעשות דגים. וכשכולם נהנים בליל הסדר מהדגים, אז אני נהנית.

פעם בשבוע אני הולכת לחוג לתנ"ך של ישעיהו ואני נהנית מאד.

הילדים ואחותי עשו לי מסיבת יום הולדת (80) קטנה וצנועה, מתאימה למצבי. אז מה צריך עוד בחיים? יש לי כל מה שאדם צריך, אין לי מושגים גדולים או מופרזים... בשבילי זה "גן-עדן תחתון".

רק שאהיה בריאה. יש לי ילדים טובים ונכדים טובים. אני רוצה לזכות ולחתן את הנכדים ומקווה לזכות בנינים. שמחה שהצלחנו להחזיר את טובה ל'ה מארה"ב ושגם ישראל זכה לזה והספיק להנות ממנה שחזרה ומצאה לה פינה משלה.

יש לי רצון לחיות, לחיות לחיות!

כמו גלגמש שלמדנו עליו בחוג לתנ"ך מפי ישעיהו...

אמן, כן יהי רצון.
רוב בריאות ונחת מהמשפחה!

מעמליה שהקשיבה אז ועכשיו.

